

ЮСТИНА ВЫДРЖИНЬСКА

КООПСУЗ АБОРТ УКУГУН

КОРГОГОНУ ҮЧҮН ЖООПКО

ТАРТЫЛДЫ

Польша

КАТ
ЖӨНӨТҮП
ӨЗГӨРТҮҮ
КИРГИЗ

AMNESTY
INTERNATIONAL

УКУКТАР ҮЧҮН КАТ ЖАЗУУ

20 ЖЫЛДАН АШУУН ЖАЗЫЛЫП, КЫЙЛА ӨМҮР ӨЗГӨРТКӨН КАТТАР

Кимдир-бирөөгө колдоо көрсөтүү үчүн бир аз гана адам бириксе, натыйжалар сонун болушу мүмкүн.

Мындан 20 жыл мурун Польшада активисттердин чакан тобу 24 сааттык кат жазуу марафонун өткөрүшкөн. Кийинки жылдарда бул идея кеңири жайылган. Бүгүнкү күндө “Кат жазуу марафону” – адам укуктары жаатында дүйнөдөгү эң ири иш-чарага айланды.

2001 – жылы 2,326 кат жазылса, 2022-жылы алардын саны 5,3 млн катка жеткен. Адамдар тилектештик көрсөтүүгө географиялык чек-аралар тоскоол эмес деген идеянын артында биригишип, твиттерди жазып, петицияларга кол коюп жана башка иш-чаралардын алкагында сөздүн күчүн колдонуп келишет. Алар бир нече жылдар бою 100дөн ашуун адамдын жашоосун өзгөртүүгө жардам берип, биргеликте аларды кыйноолордон, куугунтуктардан же адилетсиз камоолордон бошоткон.

Быйылкы өнөктүктө дагы дүйнөнүн ар тарабынан укуктары бузулган адамдарга колдоо көрсөтүлөт. Алардын арасында бийликтегилер, башкалары күч органдары, ал тургай чоң корпорациялар тарабынан да укуктары бузулгандар бар. Алар ким экенине байланыштуу же жөн гана өз укуктарын колдонгону үчүн куугунтукталгандар. Бирок биз барыбыз биргелешип алардын укуктары үчүн күрөшө алабыз. “Кат жазуу марафону” аркылуу алар бардык дүйнө жүзүндөгү миңдеген адамдардан атайын тилектештик каттарын ала алышат. Укуктары бузулган адамдар жана алардын үй-бүлөлөрү, жашоосундагы жагдайлар коомчулуктун назарында экенин жана алар унутта калбаганын билишет. Ал эми бийликтегилерге түздөн-түз кат жазып, адилеттүүлүктү орнотуу үчүн тез арада чара көрүүнү талап кылуу менен биз адилеттүү жана бирдей дүйнө түзө алабыз.

Кат жазуу аракеттери менен бирге, Amnesty International иш алып барган өлкөлөрдө чечим кабыл алган, бир нерсе өзгөртө алган адамдарга – саясатчыларга да кайрылат. “Кат жазуу марафону” ошондой эле, адилетсиздикти коомдук иш-чаралар аркылуу көрсөтүп, социалдык тармактарда эл аралык коомчулуктун көңүлүн бурат.

Мурдагы жылдары кат жазуу өнөктүгүнө катышкандар көптөгөн адамдар аларды колдоп жатканын түшүнүп, каттардын таасири аларга дем-күч бергенин билдиришкен.

Көбүнесе, кат жазуунун натыйжасында укугу бузулган адамдарга жана топторго карата өлкөдө бийликтегилердин мамилеси байкаларлык өзгөрөт. Айыптар алынып, адамдар камактан бошотулушу мүмкүн. Адамдарга гумандуу мамиле жасалып, адилетсиздикке каршы жаңы мыйзамдар же жоболор киргизилет.

“Чын жүрөктөн айтам, бул өнөктүк менин жашоомду сактап калды, мени алардан тирүү алып калды, анткени артыңда кимдер бар экенин түшүнүшөт”

-Яни Силва,
айлана-чөйрөнү коргоочу активист, 2021-жыл

БАШТАЛГАНГА ЧЕЙИН

Адам укуктары боюнча билим берүү иш-чарасын ар кандай онлайн же оффлайн форматта, мисалы, мектепте, жамааттык топто, үй-бүлөдө же активисттик топтордун арасында өткөрүүгө болот. Фасилитатор катары бул иш-чараны алып барып жаткан кезде аны контекстке жана топтун ыңгайына жараша ылайыкташтыра аласыз. Мисалы, талкуулана турган маселелер боюнча катышуучулардын буга чейин кандай маалыматы бар экенин, алардын санын жана иш-чарага жигердүү катышууга мүмкүнчүлүк бере турган көнүгүүлөрдү кантип мыкты уюштурууну, техникалык шарттарын (онлайн же оффлайн түрдөбү), жана башка кандай чөктөөлөр бар экенин карап чыксаңыз болот. Катышуучулар кандайдыр бир иш боюнча аракет көрүүнү кааласа, бул алар үчүн коопсузбу сүйлөшүп көрүңүз.

Иш-чарадагы бардык көнүгүүлөр биргелешкен окутуу ыкмаларына негизделген. Анда катышуучуларга жөн гана маалымат берилбейт; алар кейстерге байланыштуу маселелерге суроо салышат, изилдешет, талдашат жана талкуулашат. Мындай ыкма аркылуу катышуучулар:

Негизги компетенттүүлүктөрүн жана жөндөмдөрүн **АРТТЫРАТ**

Суроолорду берет жана айтылган маселелерди тереңирээк түшүнүп, өз ой-пикирлерин **КАЛЫПТАНДЫРАТ**

Кызыкчылыктарына, жөндөмдөрүнө жана тынчсызданууларына жараша талкууларды жасап, үйрөнгөн нерсесин **БАШКАРА АЛАТ**

Өз-ара эмоционалдуу иштешүү жана жүрүм-турумдарын өнүктүрүү үчүн керек болгон **МЕЙКИДИКТИ ТАБАТ**

“Кат жазуу марафону” иш чарасы – Антверпен, Бельгия, 2022 ж.

Биз укуктары үчүн күрөшүп жаткан адамдар жөнүндө окуңуз: [amnesty.org/writeforrights](https://www.amnesty.org/writeforrights) (англис тилинде)

Өлкөүздөгү Amnesty командасы менен байланышыңыз: [amnesty.org/countries](https://www.amnesty.org/countries) (англис тилинде)

#W4R23 хэштегин колдонуп @Amnesty атына колдоо твитин жөнөтүңүз

Эгер сиз биргелешкен окутуу ыкмалары менен тааныш эмес болсоңуз, баштоодон мурда Amnesty International **Фасилитациялык колдонмосун** карап чыгыңыз: [amnesty.org/en/documents/ACT35/020/2011/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/ACT35/020/2011/en/) (англис тилинде)

Amnesty International адам укуктары боюнча онлайн курстарды, анын ичинде “Кат жазуу марафону” өнөктүгүн тааныштырган укук коргоочуларга арналган кыска курсту сунуштайт; academy.amnesty.org/learn

СӨЗДҮН КҮЧҮ БАР

АКТИВИСТТЕР АКТАЛЫП ЧЫКТЫ

2020-жылдын май айында бийликке каршы нааразылык акциясын баштап чыккандан кийин Сесилия Чимбири, Жоана Мамомбе жана Нетсай Марова камакка алынып, полиция бөлүмүнө жеткирилип, мамлекеттик номери жок унаага күч менен отургузулуп, Зимбабвенин Хараре шаарынан сыртка чыгарылып кеткен. Андан соң аларды уруп-сабап, кыйноого алып, жол жээгине таштап кетишкен. Ооруканага жаткырылгандан кийин, нааразылык акциясына байланыштуу кыз-келиндерге карата кылмыш иштери козголгон. Кийинчерээк башына түшкөн оор сыноону билдиргендери үчүн, аларга жалган маалымат тараткан жана сот адилеттигине тоскоолдук кылган деген кошумча айыптар тагылган. Нетсай кол салуудан кийин Зимбабведен качып кеткен. “Кат жазуу марафону – 2022” өнөктүгүнө катышкандан кийин, алардын укуктарын коргоого жарым миллиондон ашык иш-аракеттер жасалып, Сесилия менен Жоана 2023-жылдын 4-июлунда Жогорку Сот тарабынан акталган.

© Amnesty International/Vongai Chikwanda/Kuvanah Moodley

ӨЛҮМ ЖАЗАСЫНАН БОШОТУЛДУ

Түштүк Судандык Магай Матиоп Нгонг 2017-жылдын 14-ноябрында киши өлтүрүүгө айыпталып, өлүм жазасына тартылган кезде мектеп окуучусу болчу. Магай судьяга өлүм кокустук экенин айтып, ал кезде болгону 15 жашта экенин билдирген. Бирок буга карабастан Магайга жактоочу берилген эмес жана ал киши өлтүрүү боюнча сотко тартылган. “Кат жазуу марафону – 2019” учурунда Магайга арналган 700,000ден ашуун иш-чаралар өткөрүлгөн. 2022-жылдын мартында Жогорку сот Магай окуя учурунда өспүрүм жашта экенин эске алып, аны бошотууга макул болгон. Магай азыр өлкөсүнөн аман-эсен чыгып кеткен жана ага окшош тагдырга туш болгон адамдарга жардам берүүгө чын дилден даяр.

УКУК КОРГООЧУ ЭРКИНДИККЕ ЧЫКТЫ

Мугалим жана ата Бернардо Кааль Соль Гватемаланын түндүгүндөгү Кахабон дарыясындагы гидроэлектростанциялардан жапа чеккен жамааттарды коргоо үчүн талыкпаган иштерди жүргүзгөн. Ал 2018-жылдын ноябрында бурмаланган айыптар менен жети жылдан ашык мөөнөткө эркинен ажыратылып, анын адам укуктарын коргоо иштерине чектөө коюлган. 2021- жылы “Кат жазуу марафону” өнөктүгү учурунда Бернардого үч жарым миллиондон ашык иш-аракеттер жасалып, ал 2022-жылдын март айында түрмөдөн бошотулган.

© Simone Dalmasso

АДАМ УКУКТАРЫ ТУУРАЛУУ

Адам укуктары – бул ар бирибизге таандык негизги эркиндиктер менен коргоолор. Алар жашына, улутуна, жынысына, расасына, ишенимдерине жана жеке багыттарына карабастан кадыр-барктын, тең укуктуулуктун жана өз ара урматтоонун принциптерине таянат.

Сиздин укуктарыңыз – алардын сакталышы, башкаларга адилеттүүлүк менен мамиле кылуу жана өзүңүздүн жашооңузду тандоо мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу. Негизги адам укуктары универсалдуу – алар баарыбызга таандык; дүйнөдөгү бардык адамдар аларга ээлик кылат. Алар ажыратылгыс – аларды бизден тартып алуу мүмкүн эмес. Ошондой эле, алар бөлүнгүс жана бири-бирине көз каранды. Алардын бардыгы бирдей мааниге ээ жана өз ара тыгыз байланышта.

Экинчи Дүйнөлүк Согуш учурунда жасалган мыкаачылыктардан кийин Адам укуктарынын жалпы декларациясы кабыл алынгандан баштап, адам укуктары боюнча эл аралык документтер бүткүл дүйнөдөгү адамдардын жашоосун жакшыртуу үчүн иштелип чыккан улуттук, аймактык жана эл аралык мыйзамдардын бекем пайдубалын түзөт. Адам укуктары бийликтегилерге мыйзамдар катары көрүлүшү мүмкүн. Алар бийликтегилер жана өкмөт мүчөлөрү үчүн алардын юрисдикциясындагы, ошондой эле чет өлкөдөгү адамдардын укуктарын урматтоо, коргоо жана аткаруу боюнча милдеттенмелерди жаратат.

Адам укуктары практикалык мүмкүнчүлүктөр болгондо гана орундатыла турган жыргалчылыктар эмес.

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ (АУЖД)

АУЖД – Экинчи дүйнөлүк согуштан кийинки жылдарда жаңыдан түзүлгөн Бириккен Улуттар Уюму тарабынан иштелип чыккан. 1948-жылдын 10-декабрында кабыл алынган күндөн бери ал адам укуктары боюнча эл аралык системанын негизин түзөт. Дүйнөнүн ар бир өлкөсү бул документтин 30 беренесинде айтылган жалпы принциптерге баш ийе турганына макулдук берген.

АУЖД – бул декларация. Дүйнө жүзү боюнча бийлик тарабынан адамдарга мамиле кылууда белгилүү стандарттарга баш ийүү ниетинин декларациясы. Адам укуктары эл аралык мыйзамдын бир бөлүгү болуп калды: АУЖД кабыл алынгандан бери анын принциптеринин негизинде көптөгөн башка милдеттүү мыйзамдар жана макулдашуулар түзүлдү. Дал ушул мыйзамдар жана макулдашуулар Amnesty International сыяктуу уюмдарга, бийликтегилерди “Кат Жазуу Марафону” кейстеринде баса белгилеген мыйзамсыз жүрүм-турумдарынан же терс мамилесинен баш тартууга чакырууга негиз болот.

АДАМ УКУКТАРЫНЫН ЖАЛПЫ ДЕКЛАРАЦИЯСЫ

ЖАРАНДЫК УКУКТАР ЖАНА ЭРКИДИКТЕР Жашоо укугу, кыйноодон жана кулчулуктан эркиндик, дискриминацияга жол бербөө укугу.	1-берене Өз беделинде жана укуктарда эркиндик жана теңдик 2-берене Дискриминацияга жол бербөө 3-берене Адамдын жашоо, эркиндик жана коопсуздук укугу 4-берене Кулчулуктан боштондук 5-берене Кыйноолордон эркиндик
ЮРИДИКАЛЫК УКУКТАР Күнөөсүз деп саналуу укугу, акыйкат сот талап кылуу, негизсиз кармап кетүүдөн же мыйзамсыз кармоодон бошотуу укугу.	6-берене Бардык адамдар мыйзам менен корголот 7-берене Мыйзам алдында бардыгы бирдей 8-берене Мыйзам тарабынан белгиленген негизги укуктары бузулган кезде аларды калыбына келтирүү талаптары 9-берене Эч ким мыйзамсыз кармалууга, камалууга, же куугунтукталууга тийиш эмес 10-берене Акыйкат сот жараянын талап кылуу 11-берене Күнөөсү тастыкталганга чейин күнөөсүз деп саналуу 14-берене Куугунтукка алынганда чет өлкөдөн баш калкалоо чарасын издөө укугу
СОЦИАЛДЫК УКУКТАР Билим алуу укугу, үй-бүлөө куруу жана улантуу, эс алуу жана ден-соолукка кам көрүү укугу.	12-берене Үй-бүлөөлүк жеке турмушуна кийлигишпөө жана жеке турак-жайынын кол тийбестигин коргоо укугу 13-берене Эркин жашоо жана мамлекеттер арасында эркин саякаттоо укугу 16-берене Никеге туруу жана үй -бүлөлүк турмушун баштоо укугу 24-берене Эс алуу жана бош убактысын пайдалануу укугу 26-берене Билим алуу укугу жана башталгыч билим акысыз болууга тийиш
ЭКОНОМИКАЛЫК УКУКТАР Турак-жайга ээ болуу, иштөө, пенсияга чыгуу жана татыктуу турмуштук стандартта жашоо укугу.	15-берене Жарандыкка ээ болуу укугу 17-берене Жеке турак жайга жана мүлккө ээ болуу укугу 22-берене Социалдык жактан камсыз болуу укугу 23-берене Адилеттүү эмгек акыга иштөө жана кесипчилик союздарга кирүү укугу 25-берене Ден соолук жана жыргалчылыгына кам көрүү үчүн адекваттуу турмушта жашоо укугу
САЯСИЙ УКУКТАР Өлкөнү башкарууга катышуу, добуш берүү, тынч чогулуштарды өткөрүү, сөз эркиндиги, дин жана ишеним укуктары.	18-берене Ишеним жана дин эркиндиги укугу 19-берене Сөз эркиндиги жана маалыматты жайылтуу укугу 20-берене Тынч чогулуштарга катышуу жана ассоциацияларга кирүү эркиндиктери 21-берене Өз өлкөндү башкарууга катышуу укугу
МАДАНИЙ ЖАНА ТИЛЕКТЕШТИК УКУКТАРЫ Коомчулуктун маданий турмушуна катышуу укугу.	27-берене Өз коомчулугуңздун маданий жашоосуна катышуу укугу 28-берене Бардык укуктар толугу менен ишке ашырылышы мүмкүн болгон эл аралык тартипке болгон укук 29-берене Башкалардын укуктарын сыйлоо жоопкерчилиги 30-берене Бул укуктардын бирин дагы тартып алууга тыюу салынат!

ИШ-ЧАРА

АБОРТ ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ

НЕГИЗГИ ТҮШҮНҮКТӨР

- Укук коргоочу айымдар
- Сексуалдык жана репродуктивдүү укуктар
- Ден-соолук укугу
- Коопсуз бойдон алдыруу мүмкүнчүлүгү

ИШ-ЧАРА ТУУРАЛУУ

Катышуучулар укук коргоочу айымдар кабылган кыйынчылыктар, ден-соолук укугу жана коопсуз бойдон алдыруу мүмкүнчүлүктөрүнүн мааниси тууралуу башка аялга боюнча түшүрүү үчүн атайын таблеткаларды алууга жардам бергендиги үчүн мыйзамдуу түрдө жоопко тартылган Юстина Выдржиньсканын чыныгы окуясы аркылуу үйрөнүшөт. Иш-чаранын алкагында катышуучулар, Юстинанын мыйзамсыз соттолгонун жокко чыгарууга чакырып, Польшанын Башкы прокуратура каттарды жазып, ага тилектештик көрсөткөн билдирүүлөрдү жөнөтө алышат.

ЖАШЫ 14+

КЕРЕКТҮҮ УБАКЫТ

90 мүнөт. “Аракет көрүү” бөлүмү үчүн сизге кошумча убакыт керек болушу мүмкүн.

ИШ-ЧАРАНЫН НАТЫЙЖАЛАРЫ

Катышуучулар

- Коопсуз аборт жасоо мүмкүнчүлүгүнүн маанилүүлүгүн жана аларга тыюу салуунун кесепеттерин түшүнүшөт.
- Сексуалдык жана репродуктивдүү ден-соолук боюнча кызматтарды алууда аялдар туш болгон кыйынчылыктарды изилдеп көрүшөт.
- Укук коргоочу айымдар туш болгон кыйынчылыктарды түшүнүшөт.
- Amnesty International уюмунун “Каттар марафону” өнөктүгү тууралуу билишет.
- Юстина Выдржиньсканы колдогон жана ага тилектештик көрсөткөн каттарды жазышат.

МАТЕРИАЛДАР

- Колдонмо: Индекс карталары (12-бет)
- Колдонмо: Аборт менен адам укуктарынын байланышы (13-бет)
- Колдонмо: Юстинанын окуясы (15-бет)
- Башкы маалыматтар (10-бет)
- Кагаз, калем, көркөм чыгармачылык үчүн куралдар жана конверттер (Эгер кат жөнөтө турган болсоңуз)
- Кошумча материал: Юстина Выдржиньсканын видеосун бул жерден көрө аласыз: amnesty.org/w4r-videos
- Кошумча материал: Каттардын үлгүлөрүн бул жерден карасаныз болот: eurasia.amnesty.org/marafon-pisem

АЯРДАНУУ

- Ар бир катышуучу үчүн колдонмолорду же керектүү материалдарды принтерден чыгарып алыңыз.
- 14-беттеги башкы маалыматтар, 13-беттеги “Аборт менен адам укуктарынын байланышы” тууралуу жана 15-беттеги Юстинанын окуясы менен таанышып чыгыңыз.

КОШУМЧА МААЛЫМАТТАР

- Аялдардын укуктары боюнча көбүрөөк маалымат алуу үчүн бул шилтемеге басыңыз: amnesty.org/en/what-we-do/discrimination/womens-rights/ (англис тилинде)
- Коопсуз бойдон алдыруу мүмкүнчүлүгү жана адам укуктары боюнча көбүрөөк маалымат алуу үчүн бул шилтемени караңыз eurasia.amnesty.org/chto-my-delaem/seksualnye-i-reproduktivnye-prava (орус тилинде)
- Каттар марафону” боюнча 20 мүнөттүк курсту бул жерден көрө аласыз: academy.amnesty.org/learn/course/151/marafon-pisem (орус тилинде)

АЛДЫН АЛУУ ЧАРАЛАРЫ

Бул иш-чарада кээ бир коомчулуктарда, диндерде же жеке адамдардын ишенимдеринде талаш жараткан аборт темасы жана аялдардын укуктары боюнча шилтемелер камтылат. Андыктан бул иш-чарага ар кандай көз караштарды жана тажрыйбаларды урматтоо менен сезимтал мамиле кылуу абдан маанилүү. Фасилитатор катары бардык катышуучулар өз ойлорун жана сезимдерин ыңгайлуу бөлүшө алгыдай алар үчүн коопсуз жана инклюзивдүү чөйрө түзүңүз. Аткара турган көнүгүүлөрдүн алдында катышуучуларга талкуулана турган темалар тууралуу маалымат бериңиз. Алардын жүрүшүндө өздөрүн ыңгайсыз сезген учурларда, каалоочуларга иш-чарага катышпоо мүмкүнчүлүгүн бериңиз. Иш-чаранын башкы максаты – өз ара түшүнүү менен эмпатияны өрчүтүү. Андыктан ар дайым урмат-сый менен мамиле кылып, сын айтпаган тилди колдонуңуз жана катышуучуларды да ошондой мамиле кылууга чакырыңыз. Бул талкуу жеке таасирин тийгизген катышуучуларга колдоо көрсөтүүгө же керектүү ресурстарды бөлүшүүгө даяр болуңуз.

ИШ-ЧАРАНЫ БАШТООДОН МУРУН

Аборт темасы ар кандай күчтүү эмоцияларды жана талаштарды жаратышы мүмкүн. Иш-чаранын мазмуну менен толук таанышып, ар кандай сезимдерди курчута турган учурларды алдын ала белгилеңиз. Бул сизге талкууларды эмпатия жана түшүнүү менен алып барууга жардам берет. Иш-чаранын жүрүшүндө катышуучулардын абалына жана ыңгайына үзгүлтүксүз көз салып туруңуз. Муну вербалдык эмес кеңеш берүүлөр, жеке сүйлөшүүлөр, же ойлоноу үчүн кыска тыныгууларды уюштуруу аркылуу жасоого болот. Иш-чаранын жүрүшүндө жана андан кийин катышуучуларга көнүгүүлөр же талкууланган темалар тууралуу өз ойлорун жана сезимдерин билдирүүгө мүмкүнчүлүк бериңиз. Бул катышуучуларга алар туш болгон күчтүү эмоцияларды иштеп чыгууга жардам берет.

Бул иш-чараны толук бүтүрүүгө болжол менен 90 мүнөт берилет. Мындагы бардык көнүгүүлөрдү катары менен аткаруу сунушталат, анткени ар бир көнүгүү мурункуга таянып, теманы ар тараптуу түшүнүүгө өбөлгө түзөт. Эгер сиз муну мектептин шартында кылып жатсаңыз, анда бардык көнүгүүлөрдү аткаруу үчүн, аларды эки класстык убакытка бөлүп өтүүнү сунуштайбыз.

20 МҮНӨТ

1. ЧАГЫЛДЫРМА АЙЛАНПАСЫ: ЖЕКЕ ТААСИР ЭТКЕН

ЖАГДАЙ БАРБЫ ?

Катышуучулардан тегеректеп отурууну же турууну сураныңыз. Төмөндө берилген билдирүүлөрдүн кээ бирлерин аларга окуп берериңизди түшүндүрүп, арасында аларга таасир эткен жагдайлар барбы же жокпу, чагылдырып көрүүгө чакырыңыз. Билдирүүлөрдү бирден окуп бериңиз. Эгерде бирөөгө кайсы бир билдирүү таасир этсе, ал аны, мисалы, колун көтөрүп, буттарына чаап же алакан чабуу менен билдирүүсү керек. Бул катышуучулардан өзүн түшүндүрүп берүү эмес, өз оюн билдирүүгө арналган көнүгүү экенин айтыңыз. Катышуучулардан билдирүүлөр аларга кандай жеке тиешеси бар экенин сүйлөшүү же түшүндүрүү талап кылынбайт.

Билдирүүлөр:

- Мен ишенген нерсем үчүн сынга алындым же коркутууга кабылдым.
- Башкалар макул болбогон бир нерсени айтканым же жасаганым үчүн корккондой болдум.
- Мен адилетсиз деп эсептеген эрежелер менен мыйзамдардан көңүлүм калды.
- Келечегим тууралуу маанилүү нерсени өзүм чечишим керекпи же жокпу, билбейм.
- Мен өзүмдүн денеме тиешелүү тандоону өзүм жасай албагандай сездим.
- Ден соолугум жана денем үчүн эмне жакшы экенин өзүм тандоого туура келди.
- Маселени өз алдымча чече алганымга сүйүнөм.
- Кыйын абалга туш болгонумда ишти жакшыртуунун жолун тапканымга сыймыктанам.
- Мен өзүмдү угуп, өзүм үчүн жана жашоом үчүн туура тандоо жасаган учурум менен сыймыктанам.
- Бирөөгө кыйынчылыкта колдоп, жардам көрсөткөндө сүйүнүч жана канааттануу сезем.
- Кыйын кырдаалга жалгыз турушум керек деп ойлогонумда, кимдир бирөөдөн жардам алуунун сүйүнүчүн сезип, жеңилдей түшөм.

Төмөнкүлөргө жооп алуу менен көнүгүүнү жыйынтыктаңыз:

- **Эгер сиз үчүн ыңгайлуу болсо, бул көнүгүү сизде кандай сезимдерди калтырганы тууралуу оюңуз менен бөлүшүп кетесизби?**
- **Кыйын абалга туш болгондо башкалардан колдоо жана байланышта болууну издөө эмне үчүн маанилүү?**
- **Күтүлбөгөн булактан жардам алдыңыз беле? Бул сизде кандай сезимдерди калтырган?**

Кандайдыр бир жалпы пикирди табуу менен, эмпатия же боорукердик тууралуу сүйлөшүүнү жыйынтыктаңыз. Мисал катары, кыйынчылыктарга, коркутууга же туура эмес түшүнүүгө туш болуу, кандайдыр бир оор кырдаалдар менен күрөшүү күнүмдүк жашообуздун бир бөлүгү экенин айтсаңыз болот. Эмпатия, тажрыйба жана орток сезимдер бири-бирибизди түшүнүүгө, колдоого, тыгыз байланышта болууга жана өсүп-өнүгүүгө жардам болорун белгилеп кетиңиз.

Жогорудагы билдирүүлөрдүн кээ бири ар бир адам келечеги жөнүндө чечимдерди өз алдынча кабыл алууга, денеси жана ден соолугуна байланыштуу тандоолорду өзү жасоого толук акысы бар экенин баса белгилеңиз. Катышуучуларга төмөндөгү суроолорду бериңиз:

- **Денебизге жана ден соолугубузга байланыштуу өз алдынча чечим кабыл алуу биз үчүн эмнеге маанилүү?**
- **Башкалар биздин атыбыздан чечим чыгарса эмне болот?**

Эгер катышуучулар өзүн ыңгайсыз сезип же тартынып жатышса, алардан көздөрүн жумуп, барабан же кол чабуу сыяктуу үндөрдү чыгарып, катышуусун сурансаңыз болот. Же болбосо, эч кандай ачык билдирүү формасы жок, жеке ой жүгүртүүгө арналган тынч-үнсүз көнүгүү болушу мүмкүн. Бирок, өз оюн билдирүү менен катышуучулар башка адамдар да ушундай кыйынчылык жана кырдаалдарга туш болгонун жана алар жалгыз эмес экенин көрүүгө же угууга мүмкүнчүлүк алышат.

2. АБОРТТУ АДАМ УКУКТАРЫНЫН

ПРОБЛЕМАСЫ КАТАРЫ КАРОО

12-беттеги индекс карталарын көчүрүп, аларды кесип, атайын формада даярдап алыңыз, же атайын кичинекей кагаздарга өзүңүз жазып чыксаңыз болот.

Көп учурда аборт темасы татаал маселе экенин, буга карата денебиз, ден-соолугубуз жана келечегибиз жөнүндө чечим кабыл алууда коомдо түрдүү эмоциялар жана ар кандай пикирлер жарала турганын белгилеп, кийинки көнүгүүгө өтүңүз.

Кезекте сөздөрдү бириктирүү оюну бар экенин, ал үчүн ар кандай сөздөр жазылган индекс карталарын таратарыңызды билдириңиз. Катышуучулардан колуна тийген картадагы тема боюнча алгач оюна келген сөз, ой же сезим менен бөлүшүүсү керек экендигин айтыңыз. Оюнду баштоодон мурун анын эрежелери менен тааныштырып өтүңүз:

- Бул жерде туура же туура эмес жооптор жок. Берген жообуңузду түшүндүрүп берүүгө милдеттүү эмессиз.
- Эгерде сиз картадагы тема боюнча эч нерсе таппай калсаңыз же ошол учурда жообуңузду бөлүшкүңүз келбесе, картаны кайтарып берсеңиз болот.

Оюнду баштоо үчүн алгач өзүңүз бир картаны тандап, үлгү көрсөтүп бериңиз Мисалы, “Тандоо” деп жазылган картаны алып калсаңыз, “Эркиндик” деп айтсаңыз болот. Андан соң картаны жаныңыздагы адамга өткөрүп бериңиз. Ал дагы өзү ассоциация кылган нерсени айтып, картаны бир кийинки адамга өткөрүп берет ж.б.у.с. Бул процессти бардык карталар айлампдан өтүп бүткөнгө чейин улантыңыз жана ар бир катышуучунун бардык темалар боюнча оюнга активдүү катышуусуна жардамчы болуңуз.

Бардык карталар айлампдан өткөндөн кийин, жалпы темалар же жаңыдан пайда болгон ойлор жөнүндө кыскача талкууну баштаңыз:

- **Бул көнүгүү сизде кандайдыр бир таң калуу жараттыбы? Эмнеге?**
- **Биздин ассоциацияларда жалпы темаларды же сезимдерди козгогон учурлар болдубу ?**
- **Бул темалар жана биздин ассоциациялар адам укуктары жана коомдогу аборт темасы боюнча кеңири талкууларга кандай тиешеси бар?**

Талкууну жыйынтыктоо үчүн, көнүгүүнүн максаты консенсуска жетүү же аборт тууралуу кимдир бирөөнүн оюн өзгөртүү эместигин бардыгына эскертиңиз. Тескерисинче, максат – ар кандай көз караштарды түшүнүп, сыйлоого көмөктөшүү, коомго жана адам укуктарына тиешелүү бул маселенин татаалдыгын көрсөтүп берүү болгонун белгилеңиз.

Мындай сезимтал тема боюнча жеке ой-пикирлер жана сезимдер менен бөлүшүү үчүн кайраттуулук керек экенин айтыңыз. Баарына ачыктыгы жана иш-чарага катышууга даярдыгы үчүн ыраазычылык билдириңиз. Катышуучуларды көнүгүүнү аткарууда берилген темалар жана алар менен болгон байланыштарды, алардын аборт жана адам укуктары боюнча көз караштары менен кандай байланышы бар экенин ой жүгүртүүнү улантууга чакырыңыз.

Аборт сыяктуу сезимтал темаларды талкуулоодо ар дайым эмпатия, урмат-сый, ал тургай биздикинен айырмаланып турса да, ар кандай көз караштарга түшүнүү менен мамиле кылуу керек экенин аягында дагы бир жолу эскерте кетиңиз.

Польшалык "Abortion Dream Team" бейөкмөт уюмунун активисттери жана укук коргоочу айымдар. Солдон оңго: Наталья Брониарчик, Юстина Выдржиньска, Кинга Желинска жана Каролина Вичцкевич.

3. КООПСУЗ АБОРТ УКУГУН КОРГОО: ЮСТИНАНЫН ОКУЯСЫ

Катышуучуларга, башка аялга аборттук таблеткаларды алууга жардам бергени үчүн соттолгон жарандык активист Юстинанын актуалдуу кейсин карай турганыбызды билдириңиз.

“Юстина Выдржиньска – укук коргоочу жана польшалык доула (эмчи айым). Ал өлкөсүндө бойдон алдырууга байланыштуу коомдук стигмага каршы күрөш жүргүзгөн укук коргоочу “активисттик топтун” мүчөсү. Алар коопсуз бойдон алдыруу боюнча атайын тренингдерди сунуштап, бул багытта объективдүү-консультативдик кеңештерди беришет. 2023-жылдын мартында, Юстина, кош бойлуу аялга бойдон алдыруучу таблеткаларды алууга жардам бергени үчүн сегиз айга коомдук жумушка кесилген. Юстинанын адвокаттары өкмөткө каршы апелляциялык арыз менен кайрылышкан жана учурда алардын доо арызы каралууда. Юстинага жардам сурап кайрылган Ания (аты өзгөртүлдү), үй-бүлөлүк зордук-зомбулуктан жапа чеккен аял. Юстина, Аниянын оор абалы тууралуу тааныштары аркылуу билип, ага жардам берүүнү чечкен. Ал өзү мурда Ания сыяктуу катаал мамилени башынан өткөркөндүктөн анын коркуу сезимдерин түшүнгөн. Юстина почта аркылуу Анияга өзүндөгү бойдон алдыруучу таблеткаларды жөнөткөн, бирок Аниянын жолдошу пакетти кармап калып, полицияга кайрылган. Полиция таблеткаларды конфискациялаган. Ания таблеткаларды ичкен эмес, анын ордуна кош бойлуулугун токтотуу үчүн тобокелге барып, кооптуу аборт жасатууга аргасыз болгон”.

Юстинанын окуясы (15-бет) жана Аборт менен адам укуктарынын байланышы боюнча (13-бет) колдонмолордун нускаларын катышуучуларга таратып чыгыңыз. Аларга колдонмолордогу маалыматтар менен таанышып чыгууга бир канча мүнөт убакыт бериңиз. Андан кийин жалпы катышуучуларга төмөндөгү суроолордун айрымдарын узатып, талкууну алып барыңыз. Сүйлөшүүлөргө багыт берүү үчүн башкы маалыматтарды (14-бет) колдоно аласыз.

- **Сексуалдык жана репродуктивдүү кызматтарын колдонуудагы коопсуз бойдон алдыруу мүмкүнчүлүгү жетүү үчүн Ания кандай тоскоолдуктарга дуушар болгон? Бул тоскоолдуктар анын тандоосуна жана ден соолугуна кандай таасир этиши мүмкүн**
- **Юстина жасаган иштер аялдардын ден соолук коопсуздугу жана өз денесине ээ болуу укуктарын колдойт. Бул укуктар сиз үчүн эмнени билдирет?**
- **Юстинанын жасаган иштери эмне үчүн маанилүү?**
- **Ания же Юстина сыяктуу адамдарга, алар туш болгон кыйынчылыктарды эске алуу менен, жардам берүүнү элестете аласызбы? Жардам кылуу үчүн сизге эмне керек? Же тескерисинче, сизге эмне тоскоол болот?**
- **Сиздин оюңуз боюнча Юстинанын окуясы, адам укуктары маселесин жана өзгөчө аялдардын укуктарын коргогон айымдар туш болгон кыйынчылыктарды кантип чагылдырат?**
- **Биз жеке өзүбүз же коом менен бирге Юстина сыяктуу укук коргоочуларга кандай жолдор менен колдоо көрсөтө алабыз?**

Доула: кош бойлуу аялдарды жаңдап жүрүүчү жана кош бойлуулуктун ар кандай фазаларында, анын ичинде төрөттө же мүмкүн болгон бойдон алдырууда, же кош бойлуулуктун токтотулушунда аялга объективдүү, сындабаган, эмоционалдык, маалыматтык, физикалык жана логистикалык колдоо көрсөткөн адам

25 МҮНӨТ

4. АРАКЕТ КӨРҮҮ

Amnesty International уюмунун “Каттар марафону” өнөктүгү жөнүндө айтып бериңиз. Уюм адамдарды Юстина Выдржиньска үчүн адилеттүүлүктү талап кылууга чакырып жатканын түшүндүрүңүз. Жазылган каттардын жана башка аракеттердин кандай ийгиликтерди жаратканын көрсөткөн былтыркы өнөктүктөн мисалдарды келтирсеңиз болот (3-бет). Мисал катары “Каттар марафону-2019”; өнөктүгү алкагында жасалган иш-аракеттердин артынан өлүм жазасынан бошотулган Моисей Акатугбанын бир мүнөттүк видеосун көрсөтө аласыз: Каттар марафону 2019: youtu.be/8cU6EPY5r_c (англис тилинде).

Эгерде катышуучуларга берилген убакыттын ичинде кандайдыр бир аракет көрүүгө убакыт жетпесе, аны кийинчерээк кантип ишке ашырууну уюштурууга колдоо көрсөтүңүз же ал аракеттерди топторго бөлүштүрүп бериңиз. Катышуучуларды креативдүү болууга шыктандырыңыз.

15 МҮНӨТ

Катышуучуларга Юстинанын видеосун бул шилтеме аркылуу көрсөтө аласыз: amnesty.org/w4r-videos (англис тилинде).

КАТ ЖАЗУУ

Катышуучуларды оң жактагы байланыш даректерин колдонуп, Польшанын бийликтерине кат жазууга чакырыңыз.

- Бийликке бул каттын жеке өзгөчөлүгүн белгилөө үчүн өзүңүз жөнүндө бир нерсе айтыңыздар.
- Юстина Выдржиньсканын окуясында сизди эмне таң калтырганын белгилеңиздер.
- Эмне үчүн коопсуз абортко жардам сурап кайрылган аялды колдогону үчүн эч ким жазаланбашы керек деп ойлой турганыңызды билдириңиздер.
- Аларды **Юстина Выдржиньсканын адилетсиз соттолгондугун жокко чыгаруу үчүн бардык зарыл чараларды көрүүнү жана адам укуктарын мыйзамдуу коргогондугу үчүн ага каршы башка айыптарды коюудан баш тартууга чакырыңыздар.**

Prosecutor General

National Prosecutor's Office
ul. Postępu 3
02-676 Warsaw
Poland

Кайрылуу: Урматтуу Башкы Прокурор

EMAIL: [biuro.podawcze.pk@](mailto:biuro.podawcze.pk@prokuratura.gov.pl)

prokuratura.gov.pl

Twitter / X: @PK_GOV_PL

Hashtags: #IamJustyna #W4R23

ТИЛЕКТЕШТИК КӨРСӨТҮҮ

Юстинага аны менен бирге экениңизди көрсөтүңүз. Ага тилектештик жана үмүт берген каттарды жөнөтүңүз. Креативдүү болуңуз! #IamJustyna жана #W4R23 хештегтерин колдонуп, билдирүүлөңүздү соцтармактарыңызда бөлүшүңүз. Андан соң, оң жакта көрсөтүлгөн дарекке катыңызды жөнөтүңүз.

Айрым кеңештер:

- Балким башкаларга жардам берүүнүн жана колдоо көрсөтүүнүн маанилүүлүгүнө көңүл бургуңуз келет, же коопсуз аборт жасатуу укугу жеке сиз үчүн эмнеге маанилүү экенин айтсаңыз болот.
- Бойдон түшүрүүчү таблеткаларынын сүрөттөрүн тартып, бул коопсуз ыкма экенин баса белгилей аласыз. Коопсуз бойдон алдыруу укугу үчүн күрөштө универсалдуу түрдө жашыл түс колдонулат.

Кийим илгичтин сүрөттөрүн колдонбоону өтүнөбүз. Кээ бир өлкөлөрдө алар кооптуу бойдон алдыруунун символу болсо да, Польшада бул ыкма колдонулбайт. Ошондуктан стигматизацияга жол ачышы мүмкүн.

Юстина поляк жана англис тилдеринде сүйлөйт. Каттарга төмөнкү фразаларды кошуп жазсаңыздар болот.

Wspieram Ciebie, Justyna. Dziękuję Ci za Twoją pracę. (Полякча)

I support you, Justyna. Thank you for your work. (Англисче)

Justyna Wydrzyńska

c/o Amnesty International Polska
Sapiezynska 10A
00-215 Warsaw
Poland

Email: dla.justyny@amnesty.org.pl

Amnesty International
уюмунун кызматкерлери
Юстина Выдржиньска менен
тилектештигин көрсөтүшөт.

КОЛДОНМО

ИНДЕКС КАРТТАРЫ

АБОРТ

ТЕНДИК

САЛАМАТТЫК САКТОО
КЫЗМАТТАРЫНА ЖЕТҮҮ

РЕПРОДУКТИВДУУ УКУКТАР

ТАНДОО

“МЕНИН ДЕНЕМ, МЕНИН
УКУКТАРЫМ”

КӨЗӨМӨЛ

АЯЛДАРДЫН УКУКТАРЫ

КОЛДОНМО

АБОРТ ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫНЫН БАЙЛАНЫШЫ

Адам укуктары барында бар. Аларга физикалык жана психикалык жактан саламаттыгы чың болуу, билим алуу, өз оюн эркин билдирүү, добуш берүү, адилеттүү эмгек акы жана бирдей эмгек үчүн бирдей акы алуу, зордук-зомбулук жана дискриминациядан эркин жашоо жана башкалар кирет.

Бирок, дүйнө жүзү боюнча көптөгөн адамдар дагы эле, мисалы, жыныстык, гендердик, сексуалдык ориентациясы же гендердик айырмачылыгы үчүн дискриминацияга туш болушат. Гендердик теңсиздик аялдарга, кыздарга, ЛГБТ жана гендердик жактан ар түрдүү адамдарга пропорционалдуу эмес таасир этип, үй-бүлөлүк жана сексуалдык зордук-зомбулук, айлык акынын аздыгы, билим алуунун кыйынчылыгы жана жетишсиз медициналык тейлөө сыяктуу көптөгөн көйгөйлөрдүн өзөгүн түзөт.

Ар бир адам дене-бою үчүн өзү чечим кабыл алгыдай болушу керек. Себеби бардык адамдардын өз денесине ээ болуу, сексуалдык жана репродуктивдүү укуктары бар. Бул адамдардын сексуалдык жана репродуктивдүү саламаттык боюнча жетиштүү маалыматтарды алуу, заманбап контрацепция жана коопсуз бойдон алдыруу сыяктуу жеткиликтүү жана сапаттуу кызматтар менен каражаттарга жетүү укуктары бар экенин билдирет. Ошондой эле адамдар ким менен, качан жана кайда интимдик мамиледе болоорун же баш кошууну, балалуу болууну каалаарын, канча балалуу боло турганын, качан жана кимге турмушка чыгаарын тандоого укуктуу.

Аборт маселеси негизинен адамдын дене-бою, ден соолугу жана келечеги тууралуу өз алдынча чечим кабыл алуу жөндөмүнө тиешелүү. Адамдарда кош бойлуулукту улантууну же токтотууну өз алдынча чечүү эркиндиги болгондо гана, алар ден соолугун жакшыраак көзөмөлдөп, жашоосун пландаштырып, татыктуу жашай алышат.

Төмөндөгү адам укуктарынын бойдон алдыруу менен кандай байланышы бар экенин карап көрүңүздөр:

Жашоо жана ден соолук жана укуктары: Эгерде бойдон алдырууга чектөө коюлса же толугу менен тыюу салынса, анда адамдар кооптуу ыкмаларды колдонушу мүмкүн. Алардын кесепети ден соолукка байланыштуу олуттуу көйгөйлөргө, ал тургай өлүмгө алып келиши мүмкүн. Ошондуктан, коопсуз бойдон алдыруу мүмкүнчүлүктөрүн камсыздоо татыктуу жашоо жана ден соолук укуктарын коргоо жагынан чоң мааниге ээ.

Татыктуу жашоо укугу: Адамдардын денесине тиешелүү өз алдынча чечим кабыл алуусу, анын ичинде бойдон алдыруу чечими татыктуу жашоонун негизги аспектиси болуп саналат. Кош бойлуулукту мажбурлап улантуу адамдын кадыр-баркына болгон укугуна шек келтирип, олуттуу физикалык, эмоционалдык жана социалдык-экономикалык кесепеттерге алып келиши мүмкүн.

Өз алдынча болуу жана купуялык укуктары: Бул укуктар адамдын өз жашоосун жана денесин көзөмөлдөй билүүсү жана башкалардын кийлигишүүсүз чечим кабыл алуу мүмкүнчүлүгү. Аборттун контекстинде, бул ашыкча кийлигишүүсүз же мажбурлоосуз кош бойлуулукту улантуу же токтотуу боюнча чечим чыгаруу эркиндигин билдирет.

Эркиндик жана жеке кол тийбестик укугу: Кээ бир өлкөлөрдө бойдон алдыруу кылмыш катары каралып, аборт жасагандыгы же абортко жол ачкандыгы үчүн адамдар жазаланып, түрмөгө отургузулат. Бул жагдай эркиндикке болгон укукту бузат.

Теңдикке, дискриминацияга жол бербөө жана мыйзамдын бирдей корголушуна болгон укуктар: Бул укуктар ар бир адамдын жеке өзгөчөлүктөрүнө же жагдайларына карабастан, дискриминацияга кабылбай, мыйзам алдында бирдей корголушун билдирет. Аборт боюнча чектөөчү мыйзамдар аялдарга, кыздарга жана кош бойлуу болуп калышы мүмкүн болгон айрым топтордун, мисалы, жакыр, жаш же маргиналдуу жамааттардын өкүлдөрүнө диспропорциялуу түрдө таасир этип, бул укуктарды бузушат.

Кыйноодон жана башка ырайымсыз мамиледен эркин болуу укугу: Кээ бир учурларда коопсуз бойдон алдыруудан же аборттон кийинки кам көрүүдөн баш тартуу же кечиктирүү ырайымсыз, адамгерчиликсиз жана кадыр-баркты басмырлаган мамилени түзөт жана кыйноого алып келиши мүмкүн. Бул да гендердик зомбулуктун бир түрү.

БАШКЫ МААЛЫМАТТАР

БОЙДОН АЛДЫРУУ ЖАНА АДАМ УКУКТАРЫ

Бойдон алдыруу мүмкүнчүлүгүн чектеген же тыюу салган эрежелер жана башка жазалоочу мыйзамдар менен саясаттар көбүнчө кош бойлуу болуп калышы ыктымал аялдарды, кыздарды жана башкаларды жашыруун жана/же кооптуу бойдон алдырууга же алардын физикалык жана психикалык саламаттыгына зыян келтире турган кош бойлуулукту улантууга мажбурлайт. Аялдар, кыздар жана кош бойлуу болууга жөндөмдүү башкалар жеке жашоосуна жана өз денесине ээ болуу менен бирге эркиндигине жана коопсуздугуна, кадыр-баркына жана тең укуктуулукка, дискриминацияга кабылбоо жана башка укуктарга ээ. Бирок булардын баары бойдон алдыруу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугунан улам коркунучка кептелет. Аборт кызматын криминалдаштыруу адам укуктарынын бузулушуна да алып келиши мүмкүн, анткени ал кош бойлууларды кооптуу бойдон алдырууга мажбурлайт. Кээ бир учурларда алдын алууга мүмкүн болгон өлүмгө жана жаракаттарга алып келген учурлар да жок эмес.

Юстина сыяктуу укук коргоочу айымдар - алар адам укуктарынын бардык түрлөрүн коргоо менен иш алып барган айымдар жана гендердик теңчилик менен байланышкан аялдардын укуктарын коргогондор, анын ичинде сексуалдык жана репродуктивдүү укуктарды жактагандар бар. Алар гендердик, социалдык жана экономикалык теңсиздик, гендердик жана гендер аралык дискриминация терең тамыр жайган патриархалдык конвенциялар үстөмдүк кылган дүйнөдө адам укуктарын коргогон иш-аракеттери жана өзгөчөлүктөрү үчүн системалуу түрдө стигматизацияланып, кол салууларга дуушар болушат.

Дүйнө жүзү боюнча укук коргоочу айымдар адилетсиздикке, адам укуктарынын бузулушуна, кыянатчылыкка жана дискриминацияга каршы чыгып келишет. Анткени алар көбүнчө аларды өз башынан өткөрүшөт. Алардын иши адамзаттын өсүп-өнүгүшүнүн негизги бөлүгү болуп саналат: алар адам укуктары үчүн, патриархатка жана расизмге каршы күрөшүп, ошол эле учурда бир канча фронттордо жүйөлүү реформаларды жүргүзүүнү талап кылышат. Аялдардын укуктарын коргогон активисттердин иш-аракеттери патриархалдык бийлик структураларына, зыяндуу социалдык нормаларга жана стереотиптик гендердик ролдорго кыйынчылыктарды жаратат. Андыктан бийликтер бул активисттердин эркин жана коопсуз иштешин камсыз кылуу боюнча өз милдеттенмелерин сакташы керек.

Жыйынтыгында белгилей кетчү нерсе, адам укуктары боюнча эл аралык мыйзамдарда жана стандарттарда адам укуктары төрөлгөнгө чейин эмес, төрөлгөндөн кийин колдонулаары айкын. Кээ бир өлкөлөр аялдардын, кыздардын жана кош бойлуу болуп калышы мүмкүн болгон башкалардын адам укуктарына зыян келтирип, түйүлдүктөрдүн, эмбриондордун, зиготалардын жана жыныс клеткаларынын адам укуктарын коргоого багытталган мыйзамдарды жана саясаттарды кабыл алып, ишке ашырып келишет. Абортту кылмыш деп эсептеп ага каршы чыккандар көбүнчө аборт түйүлдүктүн “жашоо укугуна” туура келбейт деп талашууга аракет кылышат. Бирок, бул аргумент туура эмес. Жашоо укугун коргогон адам укуктары боюнча эл аралык жана аймактык келишимдердин жоболору, өмүрдү коргоочу беренелерди чечмелеген расмий институттар жана адам укуктарынын башка кепилдиктери мындай коргоону төрөлгөнгө чейин кеңейтпейт. Эч бир эл аралык укук коргоо уюму түйүлдүктү Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактыда, Баланын укуктары жөнүндө конвенцияда же адам укуктары боюнча башка эл аралык келишимдерде каралган жашоого болгон укуктун алкагында коргоонун субъектиси катары тааныган эмес. Анын үстүнө бир дагы укук коргоо институту бойдон алдыруу, адам укуктарына, анын ичинде жашоого болгон укукка туура келбейт деп таба элек.

Amnesty International жалпысынан аялдарга жана кыздарга, кош бойлуу болуп калышы мүмкүн болгон адамдарга, кош бойлууларга жана башка жеке адамдарга шилтеме кылат. Бул шилтеме - абортко байланыштуу жеке тажрыйбанын көбү цисгендер аялдарга жана кыздарга (б.а. өздүгү, гени жана жынысы төрөлгөндөн тартып белгиленген кыздар менен аялдар) тиешелүү болсо да, интерсекс адамдар, трансгендер эркектер жана балдар, жана башка гендердик идентификациядагы адамдардын кош бойлуу болууга репродуктивдүү жөндөмдүүлүгү бар болуп, аборт жасатуу муктаждыгы жаралып калышы мүмкүн деп билет.

ЮСТИНАНЫН ОКУЯСЫ

ПОЛЬША

КАТ
ЖӨНӨТҮП
ӨЗГӨРТҮҮ
КИРГИЗ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Юстина Выдржиньсканын эч кандай колдоосуз жана ишенимдүү маалыматсыз аборт жасатуу тажрыйбасы, башкаларга репродуктивдүү жашоосу боюнча жүйөөлү чечим чыгаруусуна жардам көрсөтүүгө түрткү болду. Европадагы аборт мыйзамдары эң катаал өлкө Польшада, Юстина аборт стигмасына каршы активдүү өнөктүктөрдү жүргүзгөн жана коопсуз аборт жасоо боюнча кеңештерди сунуштаган – “Abortion Dream Team” бейөкмөт уюмунун негиздөөчүлөрүнүн бири.

2020-жылдын февраль айында Юстина, Ания аттуу аял (аты өзгөртүлдү) менен байланышка чыккан. Ания кош бойлуу, айласы кетип жаткан абалда болгон. Ал шеригинен ыдык көрүп жашагандыктан кош бойлуулугун уланткандан көрө өлүп калаарын айткан. Мындай үй-бүлөөлүк зордук-зомбулукту өз башынан өткөргөн Юстина, ага жардам берүүнү чечкен. Ал почта аркылуу Анияга өзүндөгү бойдон алдыруучу таблеткаларды жөнөткөн, бирок Аниянын жолдошу пакетти кармап калып, полицияга кайрылган, алар таблеткаларды конфискациялаган.

2021-жылдын ноябрында мамлекеттик айыптоочу Юстинага “аборт жасоого көмөктөшүү” айыбын таккан. 2023-жылдын мартында ал күнөөлүү деп табылып, сегиз айга коомдук жумуштарга кесилген. Анын адвокаттары чечимге каршы болуп, апелляциялык арыз менен кайрылышты.

Юстинанын соттолушу коркунучтуу прецедент түзөт. Ал жана башка активисттер көрсөткөн колдоо жана ишенимдүү маалымат жок болсо, Ания сыяктуу адамдар жалгыз калып, коопсуз аборт жасатуу мүмкүнчүлүгүнөн ажырайт.

Каршы чыккандарга карабастан кайраттуулугун көрсөткөн Юстина «Эч кимдин жардам бергиси келбегени же жардам бере албаганы, мага башкаларга жардам берүүгө түрткү берди. Мен үчүн Анияга жардам берүү ачык жана татыктуу иш болду» дейт.

© Karolina Domagalska

© Amnesty International Poland

© Paul Louis Wagner

Жогоруда: Юстина Выдржиньска

Ортодо: Юстина 2022-жылдын июль айында Польшада абортко жардам бергени үчүн ага каршы козголгон ишти кароодон чыгып жатат. Ага тилектештк көрсөтүү үчүн көчөгө көп эл чыккан.

Төмөндө: 2023-жылы Берлинде өтүүчү Европа жана Борбор Азия аймактык форумунун катышуучулары Юстина менен тилектештигин көрсөтүүдө.

AMNESTY INTERNATIONAL

ТУУРАЛУУ

Amnesty International - 10 миллиондон ашуун адамдан түзүлгөн бирдиктүү кыймыл. Бул ар бир адамда гумандуулукту мобилизациялап, бардыгыбыз укуктарыбыздан тегиз пайдалана ала турган өзгөрүүлөр үчүн өнөктүктөрдү жүргүзөт. Биздин көз караш - бул бийликтегилер убадаларын аткарган, эл аралык мыйзамдарды сыйлаган жана жоопкерчиликтерин сезген дүйнө. Биз качан жана кайсы жерде мыйзам бузуулар болбосун аларды иликтеп, фактыларды ачыкка чыгарабыз. Бийликтегилерди, ошондой эле ишканалар сыяктуу башка таасирдүү топторду колдоо менен алардын берген убадаларын аткарып, эл аралык мыйзамдарды сыйлашына аракет көрөбүз. Биз менен иштешип жаткан адамдардын таасирдүү окуяларын айтып берип, дүйнө жүзү боюнча миллиондогон колдоочуларды өзгөртүү үчүн өнөктүккө жана алдыңкы катардагы активисттерди коргоого мобилизациялайбыз. Биз адамдарга билим берүү жана тренингдер аркылуу өз укуктарын талап кылууларын колдойбуз.

Биздин иштер адамдарды коргойт жана күчтөндүрөт - өлүм жазасын алып салуудан сексуалдык жана репродуктивдик укуктарды өнүктүрүүгө; дискриминацияга каршы күрөшүүдөн качкындардын жана мигранттардын укуктарын коргоого чейин иштерди жүргүзөбүз. Кыйноого алгандарды жоопко тартылуусуна, репрессивдүү мыйзамдарды өзгөртүүгө жана өз оюн айтканы үчүн камалгандарды бошотууга жардам кылабыз. Эркиндигине же кадыр -баркына коркунуч жаралган ар бир адам үчүн аракет көрүп, алардын укуктарынын корголушуна чакырык жасайбыз.

© Amnesty International 2023

Башка түрдө белгиленбеген учурдан тышкары, бул документтин мазмуну Creative Commons лицензиясына таандык (атрибуция, коммерциялык эмес, туунду эмес, эл аралык4.0).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Небүрөөк маалымат алуу үчүн www.amnesty.org веб-сайтыбыздагы уруксааттар барагына кириңиз. Эгерде колдонулган материал Amnesty International уюмунан бөлөк, башка автордук укуктун ээсине таандык болсо, бул материал Creative Commons лицензиясына кирбейт.

Алгач 2023 - жылы "Amnesty International Ltd" тарабынан жарыяланды. Peter Benenson House, 1 Easton Street London WC1X 0DW, UK

Сентябрь 2023

Индекс: POL 32/7064/2023 Кыргыз

Оригинал тили: Англисче

Башка түрдө белгиленбеген учурдан тышкары бардык сүрөттөр © Amnesty International уюмуна таандык.

Мукаба сүрөтү: © Karolina Jackowska

eurasia.amnesty.org

**КАТ
ЖӨНӨТҮП
ӨЗГӨРТҮҮ
КИРГИЗ**

AMNESTY
INTERNATIONAL

